

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ नाशिक

शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा

बी. एड. शिक्षणक्रम राज्यस्तरीय लेखक कार्यशाळा : १५/०९/२०१७

विषय : माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञानाचा उपयोग

१) बी. एड. शिक्षणक्रमातील (P-80) 'माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञानाचा उपयोग' या विषयाच्या पुर्नरचनेसंदर्भात राज्यस्तरीय लेखक कार्यशाळा १५ सप्टेंबर २०१७ रोजी सकाळी ११.०० ते ०५.०० या कालावधीत विद्यापीठ मुख्यालय 'संगणक हॉल' येथे आयोजित करण्यात आली होती. या कार्यशाळेस पुढील तज्ञ उपस्थित होते.

- डॉ. संजीवनी महाले — प्र. संचालक, शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा
- डॉ. कविता साळुंके - समन्वयक, शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा
- डॉ. जगदीश काळे - नवापुर (९४२३१९४८६७)
- डॉ. गायकवाड गौतम - औरंगाबाद
- डॉ. भदाणे एम. ए. - नाशिक (९८५०२२५६०४)
- डॉ. के. जे. शिंदे - सोलापूर (९९२२४८३०४६)
- डॉ. गोपाल पवार - लातूर (९८२२१०८६२५ / ९१५६२१६६६२)
- डॉ. पवार डी. डी. - शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा
- डॉ. सोनुने एस. एस. - शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा
- श्री. सचिन पोरे - रिसर्च स्कॉलर
- श्रीमती ज्योती लष्करी - रिसर्च स्कॉलर
- श्रीमती. कल्पना साळुंके - रिसर्च स्कॉलर

२) सदर सभेत प्रथमतः उपस्थितांचे स्वागत करून परस्पर परिचय करण्यात आला. त्यानंतर संचालकांनी सभेचे प्रास्ताविक केले.

३) समन्वयक डॉ. कविता साळुंके यांनी उपस्थितांना स्वयं अध्ययन साहित्य लेखन, लेखन फॉर्मॅट लेखन शैली, लेखनातील भाषा इ. संदर्भात व्याख्यान दिले. त्यानंतर लेखकांना लेखनासाठी घटकांचे वाटप करण्यात आले. ते पुढीलप्रमाणे –

घटक क्र. १ माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञान ओळख

मुद्दा क्र. १.१ व १.२	-	डॉ. जी. आर. पवार
मुद्दा क्र. १.३ व १.४	-	प्रा. व्ही. पी. मोरे आणि डॉ. कविता साळुंके
मुद्दा क्र. १.३	-	डॉ. के. जे. शिंदे

घटक क्र. २ मा. सं. तंत्रविज्ञान आणि अध्यापनशास्त्र

मुद्दा क्र. २.१	-	श्रीमती. ज्योती लष्करी
मुद्दा क्र. २.२ व २.३	-	डॉ. भदाणे एम. ए.
मुद्दा क्र. २.४ व २.५	-	डॉ. काळे जे. आर.

घटक क्र. ३ मा. सं. तंत्रविज्ञानाआधारे मूल्यमापन व व्यवस्थापन

मुद्दा क्र. ३.१	-	डॉ. कविता साळुंके
मुद्दा क्र. ३.२	-	श्री. सचिन पोरे
मुद्दा क्र. ३.४ व ३.५	-	डॉ. डी. डी. पवार

४) त्यानंतर प्रत्येक घटकासंदर्भात गटात त्या घटकाच्या लेखनाचे मुद्दे - उपमुद्दे यावर चर्चा करण्यात आली. ती पुढीलप्रमाणे -

बी. एड. पुनर्रचित (P-80) अभ्यासक्रम

माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञान आणि त्याचे उपयोजन

घटक - १ माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञान ओळख

१.१) प्रास्ताविक

१.२) उद्दिष्टे - ह्या घटकाचे अध्ययन केल्यानंतर आपणास पुढील गोष्टी करता येतील.

- १.२.१) माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञानाची संकल्पना स्पष्ट करता येईल
- १.२.२) माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञानातील नवीन प्रवाहाचा अध्ययनात उपयोग करता येईल
- १.२.३) माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञानाविषयीची आचार संहिता सांगता येईल
- १.२.४) माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञानासंदर्भातील राज्य, राष्ट्रीय आणि अंतरराष्ट्रीय धोरणांचा परिचय करता येईल.
- १.२.५) माहिती संप्रेषणाद्वारे अध्ययन अध्यापन साठी आवश्यक क्षमता कोणत्या ते स्पष्ट करता येईल.

१.२.६) माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञानाचा शैक्षणिक प्रशासन आणि शैक्षणिक आधार प्रणालीत
उपयोग करता येईल.

१.३) विषय विवेचन

१.३.१) माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञान

संकल्पना, मुलभूत घटक, तत्वे, गरज व महत्व

१.३.२) माहिती संप्रेषण

नवे प्रवाह, आव्हाने, आचार संहिता

१.३.३) माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञान : राज्यस्तरीय धोरणे

स्वरूप, धोरणे, शिक्षक भूमिका

१.३.४) माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञान : राष्ट्रीय धोरणे

स्वरूप, राष्ट्रीय धोरणे, शिक्षक भूमिका

१.३.५) माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञान : अंतरराष्ट्रीय धोरणे

स्वरूप, धोरणे (अंतरराष्ट्रीय), शिक्षक भूमिका

१.३.६) माहिती संप्रेषण : अध्ययन- अध्यापनात उपयोजन

स्वरूप, इंटरनेट, शैक्षणिक व्हिडीओ

१.३.७) माहिती संप्रेषण : प्रशासन व शैक्षणिक आधारप्रणालीचे उपयोजन

शैक्षणिक प्रशासनातील उपयोजन, शैक्षणिक आधारप्रणालीचे उपयोजन

१.४) सारांश

१.५) पारिभाषिक शब्द

१.६) स्वाध्याय, प्रात्यक्षिके व क्षेत्रभेटी

१.७) संदर्भ ग्रंथ सूची – अधिक वाचनासाठीचे संदर्भ

घटक – २ माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञान आणि अध्यापनशास्त्र

सदर घटकाच्या अध्ययनानंतर आपणास –

१) उद्दिष्टे

१) ई – लर्निंग संकल्पना व स्वरूप स्पष्ट करता येईल

२) माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञानाद्वारे अध्यापनासाठी साधने व तंत्रे यांचा वापर करता येईल

३) माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञानाचे अध्ययन अध्यापनात उपयोजन करता येईल

- ४) माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञानामुळे अध्ययन – अध्यापनात झालेले बदल सांगता येतील
- ५) माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञानातील नवोपक्रम सांगता येतील
- ६) माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञाना संदर्भात कार्यरत असणारे उपयुक्त स्रोत सांगता येतील

२) विषय विवेचन –

- २.१) ई – लर्निंग संकल्पना व स्वरूप
  - २.१.१) ई – लर्निंग संकल्पना व स्वरूप
  - २.१.२) ई – लर्निंग वैशिष्ट्ये
  - २.१.३) ई – लर्निंगचे शैक्षणिक उपयोजन
- २.२) माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञानाद्वारे अध्ययनासाठी साधने व तंत्रे
  - २.२.१) आय. सी. टी. द्वारे अध्ययनासाठीची साधने LCD Projecter, Mobile, Webinars, Websites, E-Mail
  - २.२.२) अध्यापनासाठीची तंत्रे – Video – Conferencing, Power Point Presentations, Blogs, Educational Apps – Whatsapp, Facebook
- २.३) अध्ययन – अध्यापनात आय. सी. टी. चे उपयोजन व बदलती भूमिका
  - २.३.१) अध्ययन अध्यापनात आय. सी. टी. चे उपयोजन: अध्ययन, अध्यापन, संशोधन, प्रकाशन, मूल्यमापन, व्यवस्थापन इ.
  - २.३.२) आय. सी. टी. मुळे झालेले बदल: शिक्षक भूमिका, शैक्षणिक वातावरण, मूल्यमापन पद्धती इ.
- २.४) नवोपक्रम –
  - २.४.१) ई – पाठशाला अर्थ स्वरूप व वैशिष्ट्ये
  - २.४.२) मोबाईल लर्निंग → अर्थ, स्वरूप, वैशिष्ट्ये, शैक्षणिक उपयोजन
  - २.४.३) डिजिटल स्कूल → अर्थ, स्वरूप, वैशिष्ट्ये, शैक्षणिक उपयोजन
  - २.४.३) ई – बालभारती → कार्य, स्वरूप, उपयोजन
- २.५) माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञानासंदर्भात कार्यरत उपयुक्त संस्था
  - २.५.१) ओपन स्कूल → कार्य व वैशिष्ट्ये
  - २.५.२) मुक्त विद्यापीठे → कार्य व वैशिष्ट्ये
  - २.५.३) मूक (MOOC) Massive Open Online

२.५.४) MKCL महाराष्ट्र नॉलेज कार्पोरेशन लिमिटेड (Maharashtra Knowledge Corporation Limited)

२.५.५) संस्था पुरस्कार व वेबसाईट

प्रात्यक्षिक —→ आय. सी. टी. चा वापर करून अध्यापनासाठी दोन विषयांचे एक एक पाठ तयार करणे.

घटक क्र. — ३ माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञानाधारे मूल्यमापन आणि व्यवस्थापन

१) प्रास्ताविक

२) उद्दिष्ट्ये :-

- १) माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञानाचा मूल्यमापनासाठी वापर करता येईल
- २) माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञानाचा माहिती व्यवस्थापनासाठी वापर करता येईल
- ३) माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञानाचा प्रशासनात वापर करता येईल
- ४) माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञानाचा व्यवस्थापन, ग्रंथालय व ई – संस्कृती मध्ये वापर करता येईल

३) विषय विवेचन :-

- ३.१) मूल्यमापनासाठी माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञानाचा वापर
  - ३.१.१) मूल्यमापन अर्थ व स्वरूप
  - ३.१.२) मूल्यमापनासाठी माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञानाचा वापर
- ३.२) माहिती व्यवस्थापनासाठी माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञानाचा वापर
  - ३.२.१) माहिती व्यवस्थापन अर्थ व स्वरूप
  - ३.२.२) माहिती व्यवस्थापन गरज व महत्त्व
  - ३.२.३) माहिती व्यवस्थापनासाठी माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञानाचा वापर
- ३.३) माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञानाचा प्रशासनात वापर
  - ३.३.१) प्रशासन अर्थ व स्वरूप
  - ३.३.२) माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञानाचा प्रशासनात वापर
- ३.४) शैक्षणिक संस्थातर्गत:ई – व्यवस्थापन, ई – ग्रंथालय, ई – संस्कृती
  - ३.४.१) शैक्षणिक संस्थातर्गत ई – व्यवस्थापन
  - ३.४.२) शैक्षणिक संस्थातर्गत ई – ग्रंथालय

३.४.३) शैक्षणिक संस्थातर्गत ई – संस्कृती

- ५) लेखकांनी आपले लेखन ऑक्टोबर २०१७ अखेर पूर्ण करावे. त्यानंतर लेखकांची पुन्हा बैठक आयोजित करण्यात येईल असे सूचित करण्यात आले.
- ६) शेवटी उपस्थितांचे आभार व प्रशासकीय पूर्तता करून बैठक संपल्याचे घोषित करण्यात आले.

डॉ. कविता साळुंके

बी. एड. समन्वयक,

शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा

डॉ. संजीवनी महाले

प्र. संचालक, शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा